

XIII.

HET UITBREIDEN DER PRODUCTIE.

a. De enkelvoudige reproductie als uitgangspunt.

Het aanpassen van de productie aan de behoeften trekt echter een afzonderlijk onderwerp binnen de gezichtskring, dat we hier nog aan een nadere beschouwing moeten onderwerpen. Het is het vraagstuk van het vergrooten der oude, bestaande bedrijven en het oprichten van nieuwe; m.a.w. het is het vraagstuk van de u i t b r e i d i n g van het productieapparaat, of de "accumulatie". Deze uitbreiding brengt voor de verdeling van het maatschappelijk product verschillende moeilijkheden mee, die we tot nu toe buiten beschouwing lieten.

Om een onderzoek naar de bewegingswetten van het communistisch bedrijfsleven mogelijk te maken, zijn we uitgegaan van een maatschappelijke toestand, zooals deze in de praktijk nooit zal voorkomen. We gingen n.l. uit van de toestand, dat alle bedrijven ieder jaar op dezelfde voet produceeren. M.a.w. we gingen uit van de toestand, dat het productieapparaat NIET uitgebreid wordt. We namen als uitgangspunt, dat ieder jaar alleen de slijtage wordt aangevuld en de rest van het maatschappelijk product als consumptie wordt verbruikt. Als voorbeeld namen we daartoe:

Laat de totale slijtage van alle productiemiddelen 108 millioen arbeidsuren zijn, de grondstoffen 650 millioen arbeidsuren en de arbeid van alle arbeiders te zamen eveneens 650 millioen uren. De totaalproductie wordt dan:

$$\begin{array}{rcl} (P_t + G_t) & + & A_t \\ 108 \text{ mill.} + 650 \text{ mill.} & + & 650 \text{ mill.} \end{array} = \text{Totaalproduct, of} \\ = 1408 \text{ millioen arbeidsuren.}$$

Deze massa product wordt nu als volgt over de bedrijven en de consumenten verdeeld: 1).

- I. De productieve bedrijven nemen daarvan hun slijtage en hun nieuwe grondstoffen af..... 700 millioen.
- II. De openbare bedrijven nemen daarvan hun slijtage en hun nieuwe grondstoffen af..... 58 millioen.
- III. De consumenten verbruiken juist zooveel als hun aantal gewerkte uren bedraagt..... 650 millioen.

Totale goederenvoorraad 1408 millioen.

1). Zie blz. 91.

(OPMERKING)

We moeten bij deze goederenvoorraad niet alleen aan "materieele dingen denken. Ook de "geestelijke consumptiegoederen" (theatervoorstellingen, tentoonstellingen) zijn er in begrepen. Deze productie verloopt ook volgens de gewone berekening van het verbruik aan arbeidstijd $(p + g) + a = \text{theatervoorstelling}$. De arbeiders die zoo'n voorstelling bezoeken, kunnen deze "consumeeren" tegen inwisseling van hun verbruiksgeld, ten minste voor zoover dit soort zaken nog niet onder het "nemen naar behoefte" valt. In ons begrip "goederenvoorraad" is dus het resultaat van ALLE maatschappelijke arbeid opgenomen.)

De verdeling van het "volkinkomen" over de drie door ons genoemde verbruiksgroepen (I , II , III) is niet het resultaat van een of ander centraal, bureaucratisch apparaat, dat het beheer en de beschikking over het productieapparaat en de maatschappelijke goederen heeft, maar deze verdeling komt "vanzelf" tot stand, doordat de bedrijfsorganisaties hun slijtage en hun grondstoffen weer aanvullen. Ditzelfde geldt voor de consumptie. Doordat de arbeidstijd de maatstaf voor de verdeling van het maatschappelijk product is, valt de heele distributie buiten iedere "politiek". Daardoor hebben de vakvereenigingen geen functie in het communisme: de strijd voor het "verbeteren der arbeidsvoorwaarden" heeft opgehouden. De zakelijke gang van het bedrijfsleven bepaalt ZELF hoeveel product weer in het productieapparaat gaat en hoeveel iedere arbeider er van ter consumptie krijgt. Het is de zelfbeweging van het bedrijfsleven.

Nadat we ons goed bewust geworden zijn, van wat er feitelijk gebeurt, door het vaststellen van de arbeidstijd als maatstaf voor de consumptie, kunnen we tot het vraagstuk van de uitbreiding van het productieapparaat overgaan. We moeten nu dus afstappen van onze voorloopige onderstelling dat alle bedrijven de productie op dezelfde grondslag voortzetten. Een uitbreidend bedrijf moet NIET ALLEEN z'n slijtage en grondstoffen opnieuw aanvullen, maar het moet BOVENDIEN m e e r productiemiddelen en grondstoffen opnemen.

- b. De uitbreiding gaat altijd ten koste van de consumptie.

Nu blijkt echter uit bovenstaand productieplan, dat de benodigde goederen voor de uitbreiding van het apparaat geen goederen aanwezig zijn!

Het heele maatschappelijke product is n.l. reeds verbruikt. Het blijkt dus noodzakelijk, dat er voor de uitbreiding extra-werk geleverd moet worden. Zoo zou b.v. de arbeidstijd bijvoorbeeld met 5 uur per week verlengd moeten worden, welke dan uitsluitend voor bedrijfsuitbreiding bestemd zou zijn. H.a.w.: we kunnen wiet de "volle opbrengst van onze arbeid"

verbruiken, maar er moet een deel worden "overgespaard". De uitbreiding van de bedrijven gaat dus altijd ten koste van de maatschappelijke consumptie. De snelheid van bedrijfsuitbreiding zal daarom in het communisme een van de belangrijke punten van bespreking uitmaken, omdat deze snelheid in werkelijkheid de lengte van de arbeidsdag bepaalt, of anders gezegd: deze snelheid bepaalt, hoeveel product er nog voor consumptie overblijft. Het komt er nu maar op aan, hoe deze vermindering der consumptie tot stand komt, het komt er op aan, langs welke weg deze "onkosten" voor de bedrijfsuitbreiding gevonden moeten worden.

c. De algemeene regel voor de bedrijfsuitbreiding.

De algemeene regel, die in Rusland toepassing vindt en die in Sowjet-Hongarije toepassing vond, is deze, dat de prijzen der producten zoo hoog gesteld worden, dat de bedrijven voldoende winst afwerpen, om tot uitbreidingen over te kunnen gaan. Verder komen daar dan de directe en indirecte belastingen hun steentje toe bijdragen. Rusland geeft een uitstekend voorbeeld, hoe de gang van het bedrijfsleven daarmee buiten de beslissingen van de arbeiders zelf omgaat en geheel in handen van de heerschende bureaucratische kaste ligt. Waar we deze methode van "prijzenpolitiek" reeds bekeken hebben bij de behandeling van de Algemeen Maatschappelijke Arbeid, hoeven we er nu niet nog eens op in te gaan.

Hoe vindt de "associatie van vrije en gelijke producenten" echter de oplossing van het probleem der "accumulatie"? Deze oplossing wordt bepaald door de wezenlijke taak der sociale, proletarische revolutie.

Naar onze (en we zeggen marxistische) opvatting ligt de eigenlijke taak der proletarische revolutie in het doorvoeren van **ALEGEEMEEN GELDENDE REGELS**, waarnaar de producenten en consumenten productie en distributie zelfstandig ordenen. Voor de productie vonden we als algemeene regel, dat **ALLE** bedrijfsorganisaties de productietijd van hun product moeten berekenen. Voor de consumptie vonden we als algemeene regel, dat de arbeidstijd de maatstaf voor de consumptie zal zijn. Omdat de leiding van het bedrijf een functie van de producenten zelf is, komt hier nu nog als derde algemeene regel een vaste regel voor de bedrijfsuitbreiding bij. Zijn deze regels doorgevoerd, dan nemen alle producenten onder **g e l i j k e e c o n o m i s c h e v o o r w a a r d e n** aan het productieproces deel en zijn ze dus tot **GELIJKE** producenten geworden.

Als we nu de algemeene regel voor de bedrijfsuitbreiding nader beschouwen, dan dientterstond opgemerkt te worden, dat we ons bij de behandeling van dit vraagstuk niet in de eerste plaats door economische overwegingen laten leiden, maar door politieke. De oplossing van **ALLE** vraagstukken betreffende het communistisch bedrijfsleven moet uit 't gezichtspunt behan-

deld worden, dat de arbeiders zelf de leiding van het bedrijfsleven in handen houden. Zeer zeker kan er dikwijls genoeg een tegenstelling ontstaan tusschen deze zelfstandige leiding en een rationeeler productie. In dergelijke gevallen werken we maar wat minder "rationeel" en nemen dan een langzamer ontwikkeling van het bedrijfsleven in de koop mee. Wijken we van onze eisch van zelfstandig bedrijfsbeheer af, dan heeft al heel gauw een bureaucratische kaste het beheer in handen, die dan al gauw tot een haar inziens "rechtvaardiger" verdeeling van het "volksinkomen" overgaat. Daarom moet ook het vraagstuk der bedrijfsuitbreiding vanuit het gezichtspunt der zelfstandige leiding worden behandeld.

Om de behoeften der arbeiders direct op de productie over te dragen, bleek het noodzakelijk, dat de verbruikersorganisaties direct op de productie gekoppeld worden. Dit houdt echter tevens in, dat de bedrijfsorganisaties de mogelijkheid moeten hebben, de bedrijven uit te breiden, als dit in verband met de behoeften noodzakelijk is. Ze moeten dus het RECHT van bedrijfsuitbreiding hebben. De omvorming der sociale verhoudingen voert dus ook hier tot nieuwe RECHTSVERHOUDINGEN.

De bedrijfsuitbreiding kan echter niet in het wilde weg verlopen, omdat dan van een maatschappelijke regeling der productie geen sprake zou kunnen zijn. Het Algemeene Congres der Bedrijfsraden zal daarom een bepaalde algemeene norm moeten vaststellen, waarbinnen de uitbreiding zich zal moeten bewegen. Zoo kan het congres bijvoorbeeld vaststellen, dat het bedrijf niet meer dan 10% van de productiemiddelen en grondstoffen uitgebreid mag worden.

DOOR DIT SIMPELE BESLUIT IS DAN HET HEELE ECONOMISCHE LEVEN, VOOR ZOO VER HET BEDRIJFSUITBREIDING BETREFT, GEREGLD -

zonder dat de producenten in afhankelijkheid van een centraal economisch lichaam gebracht zijn. Iedere bedrijfsorganisatie weet nu precies tot hoever ze kan gaan, zonder de maatschappelijke productieberekening in de war te sturen. Nemen we het meer gebruikte voorbeeld van de schoenenfabriek, dan verloopt de productie volgens de berekening:

$$(p + g) + a = 40\ 000 \text{ p.schoenen.}$$

$$1250 \text{ arb.u.} + 61\ 250 \text{ arb.u.} + 62\ 500 \text{ arb.u.} = 125\ 000 \text{ arb.uren.}$$

Dat is gemiddeld 3.125 uur per paar.

Voor dit bedrijf staat nu 10% van zijn productiemiddelen en grondstoffen ter beschikking voor bedrijfsuitbreiding, dat is dus 10% van 62 500 = 6250 arbeidsuren. Het volgende jaar verschijnt dus in de bedrijfsboeken en in de boeken van de Algemeen Maatschappelijke Boekhouding onder het hoofd "uit de gemeenschap opgenomen" een bedrag van 62 500 + 6250 arbeidsuren.

Laten nu alle bedrijven van hun recht gebruik, dan worden ze dus alle met 10% uitgebreid en daarmee is dan het geheele productieapparaat met 10% uitgebreid. Is de productievergelijking voor het loopende jaar:

$$(P_t + G_t) + A_t = \text{Totale Productie.}$$

dan wordt ze voor het volgende jaar:

$$1.1 \times (P_t + G_t) + A_t = \text{Totale Productie.}$$

d. De toepassing van de
de algemeene regel.

Een dergelijk besluit tot bijvoorbeeld een algemeene uitbreiding met ten hoogste 10%, kan echter geen verdere strekking hebben, dan de productie en de consumptie in groote trekken te regelen, om in groote trekken vast te stellen, hoeveel product aan de consumptie onttrokken kan worden, zonder storingen te weeg te brengen. Het heeft alleen de zin, de bewegelijkheid van het bedrijfsleven te waarborgen, opdat de producenten de productie inderdaad aan de behoeften kunnen aanpassen. Het is echter duidelijk, dat niet iedere bedrijfsorganisaties van haar recht tot bedrijfsuitbreiding gebruik zal hoeven te maken, omdat verschillende takken van bedrijf aan alle aanvragen zullen kunnen voldoen. Daartegenover staan echter andere takken van bedrijf, (woningbouw, levensmiddelenindustrie), die voorloopig lang niet in de behoeften kunnen voorzien. Dergelijke industrieën verlangen een veel sterkere uitbreiding dan 10% van het verbruik aan productiemiddelen en grondstoffen. Toch zullen ze niet verder mogen gaan, dan de vastgestelde algemeene norm, omdat anders een tekort in de consumptie zou kunnen optreden. Het is echter zeer goed mogelijk dat, vooral in de beginperiode, verschillende bedrijven hun recht tot uitbreiding op dergelijke "behoefte" industrieën overdragen, zoodat voor deze een grootter uitbreidingsfonds ter beschikking komt.

Hoe dit ook zij: b e s l i s s e n d is, dat de bedrijfsorganisaties zich het RECHT VAN UITBREIDING verzekeren, indien deze uitbreiding in verband met de behoeften noodzakelijk is. Op deze grondslag zijn dan vele organisatorische vormen, die een regelmatige gang der productie moeten verzekeren, mogelijk. H o e het economisch principe zich organisatorisch verwezenlijkt, kan alleen door de practijk worden opgelost; het wisselt met de omstandigheden, waaronder de arbeidersklasse aan de macht komt e n met de aard der bedrijven. De organisatie van het bedrijfsleven en in het bijzonder een r a t i o n e e l e productie, staat n i e t aan het begin der revolutie, maar deze verwerkelijken zich in het o n t w i k k e l i n g s p r o c e s . De revolutie vernietigt de oude sociale verhoudingen en legt nieuwe bewegingswetten voor de goederenbeweging. De organisatorische, m a a t s c h a p p e l i j k e beheersching van het

bedrijfsleven groeit op de nieuwe bewegingswetten. Daarbij zijn dan de organisaties de telkens wisselende verschijningsvormen waarin zich steeds weer de algemeene, maatschappelijke grondslag weerspiegelt.

e. De invloed op de uitbetalingsfactor.

We hebben hier boven reeds gezien, dat de kosten voor de uitbreiding der bedrijven naar onze opvatting niet gevonden kunnen worden door "winsten" uit de bedrijven, dus door een soort van indirecte belastingen. Grondslag voor de goederenbeweging is en blijft de maatschappelijk gemiddelde productietijd der producten. De vermindering der consumptie kan dus niet langs de omweg der "prijzenpolitiek" gevonden worden, maar ze dient tot stand te komen, door een *d i r e c t e* korting op het verbruiksgeld.

Hoe veel zal nu ieder arbeider voor deze bedrijfsuitbreiding moeten bijdragen?

Voor wie onze beschouwingen over de uitbetalingsfactor nauwkeurig gevolgd heeft, is de oplossing heel eenvoudig.

Voor de Totale Productie hadden we aangenomen:

$$\frac{(P_t + G_t) + A_t}{108 \text{ mill. arb. u.} + 650 \text{ mill. arb. u.} + 650 \text{ mill. arb. u.}} = \text{Totale Productie.}$$

De onkosten voor bedrijfsuitbreiding bedragen nu 10% van $(P_t + G_t) = 10\%$ van 758 miljoen = 75.8 miljoen. Dit bedrag zal door alle arbeiders te zamen gedragen moeten worden, zoodat ieder $75.8 : 650 = 0.12$ van zijn consumptie moeten missen.

Naar onze berekening bedroeg de uitbetalingsfactor *z o n d e r* bedrijfsuitbreiding 0.83 (zie blz. 92). Deze wordt nu dus *m e t* bedrijfsuitbreiding $0.83 - 0.12 = 0.71$. Voor een werkweek van 40 uren ontvangt ieder dus $0.71 \times 40 = 28.4$ uur aan verbruiksgeld.

f. Bijzondere accumulatie.

Naast de gewone accumulatie willen we nu nog de bijzondere bedrijfsuitbreiding in de gezichtskring trekken. We bedoelen daarmee het uitvoeren van groote werken, die meerdere jaren duren, zooals het aanleggen van spoorlijnen, kanalen, het bouwen van bruggen, zeeweringen, het ontginnen van woeste gronden enz. Dergelijke werkezaamheden drukken eveneens de hoeveelheid product, die ter individueele consumptie staat, omlaag. Bijvoorbeeld, zoolang er aan een spoorweg

gebouwd wordt, worden wel allerlei werktuigen en grondstoffen verbruikt, maar er komt voorloopig geen nieuw product voor in de plaats. Verder zijn de arbeiders, die er aan werken, aan de gewone productie onttrokken, zoodat ook zij wel verbruiken, maar gedurende die jaren geen product teruggeven. Deze tak van uitbreiding slurpt dus een flink deel van het maatschappelijk product op, waaruit al direct volgt, dat een belangrijk deel van de discussies op de Economische Congressen der Bedrijfsraden er over zal loopen, in welke mate deze werken ter hand genomen zullen worden en welke het meest dringend zijn. Hoe hoger de productiviteit van het arbeidsproces is, hoe gemakkelijker we in onze behoeften kunnen voorzien, op des te grooter schaal kunnen we ze uitvoeren.

"Denken we ons de maatschappij niet kapitalistisch, maar communistisch, dan valt allereerst het geldkapitaal geheel weg, dus ook de versluierungen..... die er door binnenkomen. De zaak wordt eenvoudig hierop teruggebracht, dat de samenleving vooruit berekenen moet, hoeveel arbeid, productiemiddelen en levensmiddelen ze zonder eenig nadeel kan besteden aan takken van bedrijf, die, zooals de bouw van spoorwegen bijvoorbeeld, gedurende een langere tijd, een jaar of langer, noch productiemiddelen, noch levensmiddelen, noch eenig nuttig effect opleveren, maar wel arbeid, productiemiddelen en levensmiddelen aan de jaarlijksche totaalproductie onttrekken. In de kapitalistische maatschappij daarentegen..... kunnen en moeten zoo voortdurend groote storingen intreden, terwijl omgekeerd de ruimte van de geldmarkt van haar kant zulke ondernemingen massaal te voorschijn roept, die later de druk op de geldmarkt bewerkstelligen."

(Marx - "Das Kapital" - II, blz.
314/15 - Verlag für Lit. und Pol.)

Blijkt het dus wenschelijk een nieuwe spoorweg aan te leggen, dan zal allereerst een begroting gemaakt dienen te worden, hoeveel maatschappelijk product (d.i. hoeveelheid arbeidsuren) dit in totaal zal opnemen en over hoeveel jaar het verdeeld wordt. Het karakter, dat dit werk krijgt, is, dat het tot het "openbare" type behoort, d.w.z.: het drukt op de begroting voor Algemeen Maatschappelijke Arbeid. Daarmee wordt dan wel de uitbetalingsfactor omlaag gedrukt, maar de kosten van een dergelijke bedrijfsuitbreiding worden door de geheele samenleving gedragen, zonder dat de verhouding van de producent tot het maatschappelijk product doorbroken wordt. Is het werk gereed, dan kan het in beheer en loiding van de bedrijfsorganisatie overgaan, die nu de gewone bedrijfsberekening doorvoert. Daarmee kan het dan bijvoorbeeld, indien noodzakelijk, tot het "productieve type overgaan.

g. Het Algemeene Fonds.

Ten laatste wijzen we nog op een omstandigheid, die ook invloed op de uitbetalingsfactor uitoefent. En dat is de noodzakelijkheid, dat de samenleving er toe moet overgaan, om van verschillende producten voorraden aan te leggen, om bij natuur- of technische rampen hulp te kunnen bieden. We herinneren hier aan groote overstromingen, cyclonen, veenbranden enz., waarbij de slachtoffers op de hulp van "particuliere weldadigheid" aangewezen zijn. In het communisme zal deze soort tegenspoed door de heele samenleving gedragen moeten worden, zoodat het vanzelf spreekt, dat met behulp der uitbetalingsfactor een "algemeen fonds" gevormd dient te worden. De snelheid, waarmee deze voorraadvorming geschiedt, ligt in de handen der Raden, die op de congressen hebben vast te stellen, hoe hoog het bedrag voor dit fonds zal zijn.